

Nr 28.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till lag om rätt domstol i vissa mål och ärenden angående frälsemän; given Stockholms slott den 21 januari 1916.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om rätt domstol i vissa mål och ärenden angående frälsemän.

Den av ridderskapet och adeln avlätna skrivelsen i ärendet bifogas; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Berndt Hasselrot.

Förslag

till

Lag

om rätt domstol i vissa mål och ärenden angående frälsemän.

Härigenom förordnas som följer:

Vad i 8 kap. 2 § 8 rättegångsbalken är stadgat därom, att hovrätten äger döma över tvister om arv efter frälsemän, deras förordning vid dödstimman om deras egendom samt förmynderskap för deras barn och arvingar, som frälse äro, så ock vad i § 6 av ridderskapets och adelns privilegier den 16 oktober 1723 föreskrives därom, att där några av adel hava tvister sig emellan om arvskiften eller förmynderskap, det skall ske inför hovrätten, varder härmed upphävt; skolande förty om rätt domstol i dylikt mål eller ärende härefter gälla vad i allmänhet är stadgat. I följd härav skall vad i de för Svenska akademien den 20 mars 1786 givna privilegier bestämmes därom, att bemälda akademis ofrälse ledamöter njuta uti rättegångar i anseende till domstolar lika förmåner som adeln, vara utan verkan i mål och ärenden, som ovan sägs.

Vad i första stycket stadgas om förmynderskap gälle ock angående godmanskap för frånvarande arvinge efter frälseman eller efter ofrälse ledamot i Svenska akademien.

Genom denna lag sker ej inskränkning i den rätt, som tillkommer delägare i dödsbo efter frälseman eller efter ofrälse ledamot i Svenska akademien att till boupptecknings och arvskiftes förrättande kalla den han vill.

I fråga om förmynderskap eller godmanskap, som på grund av vad ovan stadgas skall lyda under Stockholms rådhusrätt, tillkomme förmyndarkammaren i Stockholm samma vård och inseende som beträffande annat under nämnda rätt lydande förmynderskap eller godmanskap.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1917. Dock skall, där mål eller ärende, som ovan är sagt, nämnda dag är vid hovrätt anhängigt, hovrätten meddela slutligt yttrande däri. I avseende å förmynderskap eller godmanskap för frånvarande arvinge, vilket samma dag står under hovrätts vårdnad, skola hittills gällande bestämmelser fortfarande tillämpas, där ej Konungen finner skäl förordna om vårdnadens överflyttning till den underrätt, under vilken förmynderskapet eller godmanskapet enligt allmänna bestämmelser bör lyda.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 2 juli 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden HASSELROT,
friherre BECK-FRIIS,
LINNÉR,
MÖRCKE,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Efter gemensam beredning med chefen för civildepartementet anförde chefen för justitiedepartementet statsrådet Hasselrot följande:

»I anledning av en utav riksdagens justitieombudsman till 1911 års riksdag gjord framställning anhöll riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 16 februari 1911, att Kungl. Maj:t, efter utredning av sådana förhållanden, som kunde anses äga samband med en eventuell fråga om upphörande av den för adeln ännu bestående rättigheten att i vissa mål och ärenden hava hovrätt till första domstol, täcktes låta utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till erforderliga lagbestämmelser i syfte att adelns omförmälta rättighet måtte upphävas.

Justitieombudsmannens framställning var av följande lydelse:
 'Rättegångsbalken av 1734 års lag innehöll i 8 kap. 2 § följande stadganden:

*Justitieom-
budsmannens
framställning
till 1911 års
riksdag.*

2 §. I synnerhet äge hofrätten at döma öfwer thessa mål:

8. Twister om arf efter frälsemän: theras förordning wid döds-
 timan om theras egendom: förmynderskap för theras barn och arf-
 wingar, som frälse äro: så ock ther frälseman eller thes arfwinge, wil
 genom offentligt anslag afstå thes egendom till borgenärer, och om
 hwartheras rätt och företräde ther til; eller then ene maken söker at
 skilja sin lott i bo från then andras enskilta gäld.

9. Hofrätten skal ock döma öfwer the brott, ther frälseman för-
 werkar lif, ära, adelig frihet, gods eller arfwelig rättighet; så ock en-
 wiges, och andra slagsmål, eller förgripelser med skymfeliga ord och
 gierningar, emellan frälsemän, eller theras wederlikar, när domaren i
 orten, ther gierningen giord är, först ther om ransakadt, med flera
 mål

Genom dessa bestämmelser infördes i den nya allmänna lagen
 rättsregler, som redan långt tidigare varit gällande på grund av adelns
 privilegier och andra särskilda författningar. Grunden till adelns sär-
 ställning i detta hänseende låg otvivelaktigt i den uppfattningen, att
 var och en borde dömas av sina likar, och denna uppfattning fann
 tidigt uttryck i lagstiftningen. I den år 1614 utfärdade rättegångsord-
 ningen (»rättegångsordinantien») stadgades, att Svea hovrätt skulle pröva
 vissa svårare brottmål, vari en adelsman var inblandad, sedan veder-
 börande underrätt först rannsakat över brottet. Men privilegiet gällde
 även för de fall, att adelsmän sig emellan eller med andra tvistade om
 arvskifte eller jordagods. Rättegångsprocessen av den 23 juni 1615
 bekräftade detta undantagsstadgande med hänvisning till privilegierna
 och rättegångsordinantien.

Att hovrätten skulle pröva dessa adelns mål innefattade, att målen
 huvudsakligen avdömdes av adelsmän, eftersom hovrätten till större delen
 bestod av adelsmän.

Adliga privilegierna den 16 oktober 1723 hade i § 6 följande
 lydelse:

Förwärkar någon adelsman lif, ähra, adelig frihet och privile-
 gier, gods eller arfwelig rättighet, må gierningen wäl först ransakas,
 där hon giord är, å härads ting på landet och å rådstugu i städer, eller
 wid andra underrätter: Men ei annorstädes dömas än wid huf- eller
 öfwerrätten, hwarunder han hörer. Med dem af ridderskapet och adelen,

som låta bruka sig i krigstjänst, förhålles efter krigsarticklarne; dock böra de för ringa brott icke beläggas med sådant straff, som kan nesligt, och adelsståndet förklenligt wara. Jämväl skola adelens twister sins emellan om arfskiften, förmynderskap, ersättningar eller egenomens afstående til creditorer, som om bättre rätt strida, samt boskildnad, inför håfrätten skie. Men uti alle andre ährender, såsom syner, jordetwister, giäld och skuldsaker, köpslagan och handel, samt andre civil- och ringare bråttmåhl, så emellan adelen sielf, som adelen och andre, skal sökas och swaras å ting och rådstuga, efter allmänna lagen, undantagandes duels-måhl.

När sedermera lagkommittén år 1826 framlade ett fullständigt förslag till ny civillag, hemställde lagkommittén i förslaget till rättegångsbalk, att de allmänna domstolar, som borde upptaga och pröva tvistemål, skulle utgöras av tre instanser, vilka skulle bestå, den första på landet av häradsrätt och i stad av stadsrätt, den andra av hovrätt och den tredje av högsta domstolen.

I sin motivering till detta förslag framhöll kommittén angelägenheten av att genom minskning av instansernas alltför stora antal bereda varje sak ett skyndsammare slut än förut var fallet. Kommittén påpekade också nödvändigheten av att genom upphävande av den stora mängd särskilda domstolar, som funnos, göra den rättssökandes väg mindre villsam vid sakens början.

De särskilda domstolarna betraktade kommittén i detta sammanhang dels från personlig, dels från saklig synpunkt. I förra hänseendet anförde kommittén:

Den personliga rätten, att dömas af annan än wanlig domstol, är ett privilegium, härledande sig, äfvensom flera undantagslagar af enahanda art, från förhållanden, helt olika dem, som höra till närvarande samhällsskick. Nu för tiden hafwa de skilnader, som fordom söndrade medlemmarna af vissa stånd och corporationer från menige man, förlorat sin betydelse. Alle äro likar inför lagen. Den enas rätt är ej heligare än den andras. Den domstol, som är god nog för en, är god nog för alla. Hvarje domares pligt är, att skipa lag utan mannamån. Man må lyda under hwilken domstol, som helst: det är ändå blott rättwisa man kan begära. Den skall tilldelas en hwar, efter sakens beskaffenhet, utan särskilda hänsigter till stånds- eller corporationsförhållanden. För att vinna den, behöfwer man hwarken undantagslagar eller privilegieradt forum. Allmän lag må wara allas gemensamma band, allmän domaremakt allas gemensamma wärn.

År 1832 avlämnade lagkommittén förslag till ny kriminallag och

hemställde därvid i den uti förslaget ingående senare delen av rättegångsbalken, att de allmänna domstolar, som enligt kommitténs förslag till civillag hade att upptaga civilmål, också skulle vara allmänna domstolar i brottmål. I sin motivering anförde lagkommittén härutinnan, att på samma grunder som kommittén föreslagit avskaffande av särskilda domstolar i tvistemål, hade kommittén som allmän regel antagit, att sådana domstolar även i brottmål skulle försvinna.

Lagkommitténs omförmälta båda förslag blevo, som bekant, icke upphöjda till lag. Men förslagens inflytande på allmänna rättsuppfattningen och lagstiftningen är uppenbart och visade sig genom en hel följd av partiella reformer.

I fråga om adelns rätt till särskilt forum har en tydlig brist på överensstämmelse mellan den allmänna rättsuppfattningen och den positiva lagstiftningen kunnat fortvara in i våra dagar. Ett bifall till lagkommitténs förslag till ny rättegångsbalk skulle hava fört med sig, att ovan intagna bestämmelser i 8 kap. 2 § rättegångsbalken av 1734 års lag försvunnit. Då lagkommitténs förslag ej antogos, kom i stället adelns rätt till särskilt forum att upprepade gånger göras till föremål för reformförslag.

Vid riksdagen åren 1828—30 var spörsmålet uppe i samband med frågan om avskaffande av ett flertal särskilda domstolar. Lagutskottet, som i huvudsak tillstyrkte reformförslagen, förklarade angående det föreslagna upphörandet av adelns rättighet att i vissa mål hava hovrätt till första domstol, att, då denna fråga icke hade egenskap av en blott lagfråga utan rörde ett adelns privilegium, vars förändrande eller jämkande berodde på samtliga riksståndens överenskommelse och Konungens bifall, funne utskottet sig icke tillständigt att tillstyrka bifall till ändringen. Men för den händelse att adeln skulle finna för gott att till befordrande av enhet i rättegångsordningen avsäga sig ifrågavarande rättighet, samt de övriga riksstånden och Kungl. Maj:t gillade en sådan avsägelse, framlade utskottet i denna mening ett förslag till förordning om upphörande av frälsemäns rättighet att i vissa mål dömas av hovrätt såsom första domstol.

Lagutskottets betänkande återremitterades av adeln, och sedan utskottet i nytt utlåtande betonat, att dess förra förslag endast var villkorligt, blev utskottets senare utlåtande bifallet av samtliga stånden. Adeln godkännande av vad utskottet villkorligt föreslagit betraktades icke som en formlig avsägelse av privilegiet, och därmed var frågan fallen för den riksdagen.

Frågan återkom emellertid i sin helhet vid riksdagarna åren 1847/48,

1850/51, 1856—58, 1862/63 samt 1865/66. Vid alla dessa riksdagar förordade lagutskottet ett totalt upphävande av privilegiet, men reformen föll på motstånd från adelns sida. Att de tre ofrälse stånden klart uppfattade reformens nytta och nödvändighet, torde vara utom allt tvivel. Och att reformens anhängare även inom adeln bildat en avsevärd minoritet, framgår av röstsiffrorna vid de olika riksdagarna. Vid riksdagen 1847/48 avslogs förslaget med 38 röster mot 36, som avgåvos för ärendets återremitterande till lagutskottet. Nästa gång frågan var uppe, eller vid riksdagen åren 1850/51, blev lagutskottets förslag avslaget med 86 röster mot 40, som avgåvos för återremiss. Vid riksdagen åren 1856—58 avslogs lagutskottets hemställan med 55 röster för avslag mot 25 röster för bifall. Vid riksdagen åren 1862/63 avgåvos 23 röster för avslag mot 21 röster för bifall. Frågans behandling vid den sista ständsriksdagen, eller riksdagen åren 1865/66, var mera invecklad. Under överläggningen hos adeln framställdes nämligen det särskilda förslag, att adelns forum privilegiatum skulle upphävas i fråga om brottmål men i övrigt kvarstå. Detta förslag samlade en majoritet av 64 röster mot 42. Prästeståndet förenade sig med adeln, men när lagutskottet i ett senare betänkande hemställde till borgare- och bondestånden att med frånträdande av sina tidigare beslut förena sig med adeln och prästeståndet, avslogs detta av borgareståndet, och därmed hade frågan fallit.

Beträffande upphävande av adelns forum privilegiatum i konkursmål var fråga uppe vid riksdagarna åren 1834/35, 1850/51 och 1859/60. Vid sistnämnda riksdag förelåg till behandling förslag om antagande av ny konkurslag och därmed sammanhängande författningar. Genom 1 § i den då antagna och den 18 september 1862 utfärdade konkurslagen blev bestämt, att ansökning om egendomsavträde skulle ingivas till underrätten i den stad eller å landet till domaren i den ort, där gäldenär borde inför domstol svara i mål, som anginge gäld i allmänhet. Därmed var adelns domstolsprivilegium i fråga om konkursmål upphävt, och det uttalades också i konkurslagens ingress.

När lagutskottet vid riksdagen 1847/48 tillstyrkte ett totalt upphävande av adelns forum privilegiatum, skedde detta därigenom, att utskottet framlade ett förslag till förordning, huvudsakligen innehållande att, sedan adeln med övriga riksständs samtycke och Kungl. Maj:ts bifall av sagt sig den i 6 punkten av adelns den 16 oktober 1723 utfärdade privilegier stadgade rättighet att i vissa mål dömas omedelbarligen av hovrätt, så bleve 8 och 9 mom. av 2 § i 8 kap. rättegångsbalken jämte därmed överensstämmande särskilda författningar upphävda. I författ-

ningsförslaget var jämväl intaget, att mål och ärenden, som jämlikt samma lagrum och författningar tillhört hovrätt såsom första domstol, därefter skulle tillhöra underrätt och behandlas efter allmän rättegångsordning.

Detta förslag blev sedermera av utskottet upprepat vid de följande ständsriksdagarna, blott med vissa mindre väsentliga tillägg. Ett sådant tillägg gjordes vid riksdagen åren 1850/51 och innefattade ett bestämt uttalande om adelns rätt att till boupptecknings- och arvskiftesmän i stärbhus i stad kalla personer efter fritt val. Med denna sak, varom ett förbehåll förklarats nödigt under diskussionen hos adeln vid riksdagen 1847/48, förhöll sig på följande sätt.

Sedan urminnes tid hava borgmästare och råd (d. v. s. magistraterna) i städerna haft befattning med upprättande av bouppteckningar och arvskiften därstädes. Denna rätt omtalas redan i de av drottning Kristina år 1636 utfärdade privilegierna för Stockholms stad. Men i samma privilegier gjordes uttryckligt undantag för »privilegierade personer», med vilket uttryck i främsta rummet torde hava åsyftats adelns medlemmar. När sedermera år 1667 en förmyndarkammare inrättades i Stockholm, bestämdes, att bouppteckningar skulle genom förmyndarkammarens försorg hållas i alla stärbhus, som lydde under den borgerliga jurisdiktionen. I en av Kungl. Maj:t den 3 oktober 1675 utfärdad resolution och förklaring på städernas fullmäktiges besvär yttrades (§ 35), att såväl kronans betjante, utom adelsståndet, som stadens borgerskap skulle vid bouppteckningar och arvskiften vara underkastade borgmästare och råds »disposition». Den sålunda antydda åtskillnaden emellan adliga och ofrälse stärbhus motiverades därmed, att adelns »arvskaper» vore allenast »undergivna» hovrätternas jurisdiktion, under det att de övriga lydde under stadsrätt. Genom en senare resolution och förklaring av den 20 januari 1693 föreskrev Kungl. Maj:t, att alla i huvudstaden bosatta personer — utom adelsståndet — skulle i avseende å bouppteckning och arvskifte lyda under borgmästare och råd.

Under förarbetena till 1734 års lag förekom i åtskilliga av de många förslagen till ärvdabalk ett uttryckligt förbehåll för adeln, såväl på landet som i stad, att till bouppteckningar och arvskiften kalla förrättningsmän efter eget val. Något sådant förbehåll inflöt emellertid icke i 1734 års lag, som, utan att göra någon inskränkning i adelns på privilegierna grundade rättighet i förevarande hänseende, i 9 kap. 1 § ärvdabalken förklarade, att rättighet att fritt kalla bouppteckningsförrättare skulle tillkomma stärbhusdelägarne, när egendomen fanns å landet eller skulle ärvas efter landsrätt, varemot ett annat förhållande

skulle äga rum, när boet lydde under stadsrätt. På prästeståndets begäran vid riksdagen 1731 infördes i omförmälda lagrum ett förbehåll i avseende å arvingar i prästhus.

Adelns rättighet att i stad fritt kalla boupptecknings- och arvskiftesförrättare antyddes vidare i en förordning den 1 mars 1749, varigenom Kungl. Maj:t bestämde arvodet för magistratspersoner vid bouppteckningsupprättande i städerna till $\frac{1}{3}$ procent uti kronans betjäntes och andra stärbhus — utom adelnsståndet. Däremot var, så vitt jag har mig bekant, adelns rätt att i städerna fritt kalla boupptecknings- och arvskiftesförrättare icke uttryckligen och direkt stadgad vare sig i de adliga privilegierna eller i någon annan särskild författning. När lagutskottet vid riksdagen 1850/51 — i sammanhang därmed, att utskottet tillstyrkte, att adelns forum privilegiatum måtte upphävas — ansåg sig böra göra ett förbehåll för adelns rätt att i stad tillkalla boupptecknings- och arvskiftesförrättare, skedde detta därigenom att utskottet återopade § 35 i förutnämnda resolution och förklaring av den 3 oktober 1675, jämförd med förordningen den 1 mars 1749. Och samma förfarande iaktogs av lagutskottet, när frågan om upphävande av adelns forum privilegiatum återkom vid de följande ständsriksdagarna.

Ett annat tillägg, som kom att ingå i lagutskottets ifrågavarande författningsförslag från och med riksdagen 1850/51, avsåg behandlingen av mål, som vid privilegiets upphävande redan voro anhängiga hos hovrätt. Sådana mål skulle jämlikt förslaget av hovrätten avgöras.

Genom 1866 års riksdagsordning kom frågan om upphävande av adelns rätt till särskilt forum i ett förändrat läge. I stället för att en lagändring i sådant syfte tidigare förutsatte bifall av adeln såsom ett i lagstiftningen deltagande riksstånd ävensom de övriga ståndens och Konungens gillande, kom en dylik ändring att bero av Konungs och riksdags sammanstående beslut, vartill den till adelsmöte församlade adeln givit sitt samtycke. Men att erhålla adelns samtycke till ett totalt upphävande av domstolsprivilegiet har hittills visat sig omöjligt, om än partiella reformförslag genomförts och talrika reservationer mot adelns beslut att vilja fasthålla privilegiet avgivits.

Redan vid första riksdagen efter den nya representationsordningens genomförande, eller alltså riksdagen år 1867, kom frågan om avskaffande av adelns särskilda forum i vissa mål ånyo på dagordningen. I anledning av motioner i riksdagens båda kamrar erinrade lagutskottet om vad flera föregående riksdagars lagutskott yttrat i ämnet och upptog såsom sitt förslag vad lagutskottet vid senaste riksdagen hemställt. Vad utskottet sålunda föreslagit blev utan debatt av båda kamrarna bifallet.

Som det emellertid av någon anledning blev försummat att expediera skrivelse i ämnet, kunde beslutet icke föranleda någon åtgärd.

Vid 1868 års riksdag förekom frågan ånyo. I avgivet utlåtande över en i andra kammaren väckt motion i ämnet åberopade lagutskottet sitt vid 1867 års riksdag avgivna yttrande och förklarade sig anse, att de tillförene anförda skälen för den ifrågasatta lagstiftningsåtgärden fortfarande ägde giltighet. Utskottet hemställde därför, att riksdagen måtte för sin del besluta en författning om upphävande av frälsemäns forum privilegium, och sedan detta förslag gillats av båda kamrarna, blev riksdagens beslut i ämnet för Kungl. Maj:t anmält i skrivelse av den 7 april 1868. Då frågan icke kunde slutligen avgöras utan adelns bifall, men Kungl. Maj:t icke fann skäl att för frågan sammankalla urtima adelsmöte, lät Kungl. Maj:t den av riksdagen i ämnet gjorda framställningen förfalla. Emellertid avlät Kungl. Maj:t den 3 februari 1869 till det nämnda år sammanträdande adelsmötet en skrivelse, däri Kungl. Maj:t förklarade sig vilja inhämta adelns yttrande, huruvida adeln för sin del godkände det förslag, som var innefattat i omförmälta riksdagsskrivelse. Till svar härpå anförde adeln, att den icke kunde biträda Kungl. Maj:ts framställning, så vitt därmed avsåges förändring av den frälsemän enligt stadgandet i 8 kap. 2 § 8 mom. rättegångsbalken tillkommande rätt att få vissa dem rörande mål och ärenden omedelbarligen av hovrätt handlagda och bedömda. Adelns beslut i denna del fattades med 130 röster mot 74. Utan votering beslöt adeln däremot att för sin del samtycka till den av Kungl. Maj:t ifrågasatta förändringen av det i 6 § av adelns privilegier den 16 oktober 1723 grundade samt i 8 kap. 2 § 9 mom. rättegångsbalken meddelade stadgandet, att frälseman i vissa brottmål borde omedelbarligen dömas av hovrätt. Sedan Kungl. Maj:t i anledning härav för 1870 års riksdag framlagt förslag till författning om upphävande av frälsemäns och deras vederlikars rätt till särskilt forum i brottmål, blev detta förslag tillstyrkt av lagutskottet, som hänvisade till sin tidigare uttalade uppfattning i frågan, och av riksdagens båda kamrar utan debatt antaget, varefter förordning i ämnet utfärdades den 12 maj 1870.

År 1893 återkom frågan i följd av en i riksdagens andra kammare väckt motion, som av lagutskottet tillstyrktes, varefter utskottets hemställan av båda kamrarna gillades utan debatt. Frågan blev därefter hänskjuten till 1893 års adelsmöte, som även hade att pröva en inom adeln väckt motion i samma syfte. Adelsmötet beslöt med 73 röster mot 43 att avslå såväl det i riksdagens skrivelse i ämnet innefattade lagförslaget som den vid mötet väckta motionen. Reservation emot beslutet anmäldes emellertid av 27 i adelsmötet deltagande personer.

Redan efter kort vila kom frågan om upphävande av adelns forum privilegium i en viss del åter fram. I sin till 1895 års riksdag avgivna ämbetsberättelse hemställde dåvarande justitieombudsmannen, att riksdagen måtte för sin del besluta upphävande av det genom kungl. brevet den 26 oktober 1748 meddelade stadgandet därom, att tvister om arv m. fl. mål, som uppräknades i 8 kap. 2 § rättegångsbalken och anginge utländske adelsmän, vilka i riket inkommit, skulle av hovrätten dömas; dock att de mål och ärenden, som vid den tid, detta beslut trädde i kraft, vore på hovrätts prövning beroende, skulle av hovrätten med slut avhjälpas. Lagutskottet fann den ifrågasatta lagstiftningsåtgärden verka i riktning emot att åstadkomma önskvärd enhet i lagskipningen, samt föreslog därför, att riksdagen måtte för sin del antaga en av utskottet formulerad lag i ämnet. Denna, som i huvudsak överensstämde med justitieombudsmannens förslag, innehöll tillika såsom en övergångsbestämmelse, att förmynderskap, i avseende å vilka vårdnaden före 1895 års utgång blivit av hovrätt utövad, skulle jämväl därefter förbliva under hovrättens in-seende, till dess i laga ordning kunde varda annorlunda förordnat. Vad lagutskottet sålunda hemställt bifölls av båda kamrarna utan debatt, varefter lag i ämnet utfärdades den 29 november 1895.

Vid 1907 års riksdag återkom frågan om upphävande av adelns forum privilegium genom en i riksdagens andra kammare väckt motion i ämnet. Motionen utmynnade i en hemställan, att riksdagen måtte för sin del antaga en så lydande lag angående upphävande av frälsemäns och deras vederlikars rätt till särskilt forum i vissa mål:

»Med ändring av vad § 6 av ridderskapets och adelns privilegier den 16 oktober 1723 samt 8 mom. av 2 § i 8 kap. rättegångsbalken innehålla därom, att vissa mål och angelägenheter rörande frälsemän skola omedelbart av hovrätt bedömas och handläggas, förordnas, att dessa mål och ärenden hädanefter skola tillhöra vederbörande underdomstolar och efter allmänna rättegångsordningen behandlas, dock att därigenom icke någon inskränkning sker i den rätt, som jämlikt kungl. resolutionen den 3 oktober 1675, § 35, jämförd med kungl. förordningen den 1 mars 1749, tillkommer arvingar i adliga stärbhus att till förrättande av bouppteckningar och arvskiften i samma stärbhus kalla dem de helst därtill vilja bruka; kommande i följd härav kungl. brevet den 7 april 1805, varigenom Svenska akademiens ledamöter blivit förunnade enahanda förmåner i rättegångsmål som ridderskapet och adeln, att till all verkan upphöra.

De mål och ärenden, som vid den tid denna författning träder i kraft äro på hovrätts prövning beroende, skola av hovrätten handläggas och med slut avhjälpas.»

Det sålunda väckta förslaget överensstämde i tillämpliga delar huvudsakligen med de framställningar, som i ämnet gjorts av lagutskottet från och med riksdagen 1850/51. I sin motivering erinrade motionären om frågans öde från och med riksdagen 1868 samt anförde ur riksdagsskrivelsen nämnda år vissa uttalanden, som gingo ut därpå, att privilegiet ingalunda kunde anses som en verklig förmån för adeln utan fasthellre vore för de flesta bland adelns ledamöter till olägenhet. Motionären framhöll tillika, att adelns domstolsprivilegium rubbade principen om allas likhet inför lag, vartill motionären fogade det uttalande, att under den tid, som förflutit sedan frågan om privilegiets upphävande senast var uppe, olägenheterna av undantagsstadgandena på detta område i allt högre grad gjort sig kännbara, på samma gång den rättsprincip, som låge till grund för upphävande av ett dylikt särstadgande, allt starkare gjort sig gällande.

Lagutskottet, som förklarade sig i likhet med motionären finna det framlagda förslaget innefatta en tidsenlig reform, hemställde därför, att riksdagen måtte för sin del antaga det i motionen framlagda lagförslaget.

Denna hemställan blev av bägge kamrarna utan debatt bifallen, varefter riksdagen genom skrivelse av den 8 mars 1907 underrättade Kungl. Maj:t om beslutet. För att inhämta adelns yttrande, huruvida adeln godkände det i berörda skrivelse innefattade lagförslaget, kallade Kungl. Maj:t därefter adeln till urtima möte.

Det sålunda sammankallade adelsmötets riddarhusutskott hemställde i avgivet utlåtande, att den av riksdagen för dess del antagna lag i ämnet icke måtte av adeln godkännas. Denna hemställan, varemot fem av utskottets ledamöter reserverade sig, grundades på ett flertal skäl, som till största delen innefattade ett upprepande av vad förut vid riksdagar eller adelsmöten anförts emot den ifrågasatta reformen, naturligtvis med uteslutande av sådana argument, som stodo i samband med adelns avskaffade representationsrätt eller upphävda delar av domstolsprivilegiet. Utskottet sökte sålunda i allmänhet göra gällande, att de praktiska fördelarna av privilegiet icke obetydligt övervägde de olägenheter, som med detsamma kunde vara förenade, och uttalade utskottet därför den mening, att det icke föreläge något skäl för adeln att gagnlöst bortskänka en förmån, som utan någon som helst olägenhet för andra kunde fortfarande bibehållas. I övrigt anförde utskottet, bland annat, att privilegiet icke kunde rubba likheten inför lag, eftersom samma lag tillämpades för alla, även om domstolarna växlade; att exempelvis adliga myndingar i Stockholm skulle efter privilegiets upp-

hävande finna sina intressen ojämförligt sämre tillgodosedda än ofrälse myndlingars, alldenstund förmyndarkammaren i Stockholm enligt sin instruktion endast hade befattning med förvaltningen av ofrälse myndlingars medel; samt att lagförslaget saknade bestämmelse, huruvida i de fall, då hovrätt förordnat förmyndare, tillsynen över förmyndarens förvaltning fortfarande skulle av hovrätten utövas.

Riddarhusutskottets hemställan blev av adelsmötet med 103 röster mot 48 bifallen, och om frågans utgång fick 1908 års riksdag emottaga underrättelse genom en skrivelse från Kungl. Maj:t.

I likhet med motionären vid 1907 års riksdag och flera hans föregångare finner jag för min del den länge och ivrigt påyrkade reformen beträffande adelns domstolsprivilegium vara en principalsak av vikt. Här är det nämligen fråga därom, huruvida någon på födseln grundad olikhet mellan skilda grupper av svenska medborgare skall finnas i fråga om den rättsliga behandlingsordningen för vanliga civila ärenden och tvistemål. Huruvida adeln skulle hava förmåner eller olägenheter av privilegiets avskaffande eller — därest tilläventyrs både olägenheter och fördelar komme att därav bliva en följd för adeln — om olägenheterna skulle överväga fördelarna eller tvärtom, är däremot något, som adeln ensam får undersöka. Frågans behandling inom adeln som riksstånd och, efter upphörande av adelns representationsrätt vid riksdagarna, hos den till adelsmöte församlade adeln ger mig emellertid anledning till det antagande, att meningarna härutinnan hos adeln själv varit och fortfarande äro delade.

Reformens motståndare hava vid många tillfällen och senast vid 1907 års adelsmöte sökt göra gällande, att de bestämmelser, som givits om instansordningen och sålunda avgöra, vilken domstol man skall anlita i ett visst fall, icke berörde frågan om likhet inför lagen, vilken uteslutande berodde på, om domstolarna hade samma lag att tillämpa. Att olika domstolar användas i första instans, har man funnit i detta hänseende sakna betydelse. En sådan invändning torde emellertid, så vitt jag förstår, vara utan allt värde. Klart är, att en olikhet i fråga om rättegångsförmåner innefattar en olikhet inför lag. Likheten inför lag rubbas lika säkert genom en formell olikhet emellan skilda samhällsklasser som genom att materiellt olika rättsregler på dem vinna tillämpning. Rättegångsordningen är lika väl en beståndsdel av lagen som de övriga balkarna och i upphävda balkars ställe inträdda särskilda

lagar. Då såsom nu 8 kap. 2 § 8 mom. rättegångsbalken blott gäller för frälsemän och ej för rikets övriga innebyggare, föreligger härutinnan en tydlig olikhet inför lag. Denna olikhet blir anstötlig, i samma mån olikheten medgiver åt en samhällsklass ett företräde framför andra samhällsklasser, och kanske rent av för dessa senare klasser medför skada.

Och därmed är jag inne på en synpunkt, från vilken frågan mer än en gång skärskådats och vid sitt slutliga ordnande uppenbarligen bör betraktas. En abstrakt likformighet i fråga om instansordning kan vara önskvärd utan att behöva leda till avskaffande av ett urgammalt privilegium. Reformens motståndare hava också funnit angeläget vara att framställa privilegiet såsom oskadligt för andra medborgare. För min del finner jag däremot det vara obestriddigt, att varje ökning av hovrätternas arbete, som framkallats genom att de i fråga om vissa mål och ärenden utgöra första instans för adeln, är en skada för landets övriga medborgare. Att en sådan ökning i hovrätternas arbetsbörda kan vara en följd av privilegiet, bör ej vara svårt att inse. Först och främst är det naturligtvis bortkastat arbete, som i hovrätten nedlägges på tvistemål, vilka antagligen ej fullföljts. Hade ett dylikt mål stannat vid rådstuvurätt eller häradsrätt, om dessa domstolar bildat första instansen, skulle hovrätten ej behövt taga någon som helst befattning därmed. Vad ansökningsärenden angår, är det helt naturligt, att många av dem, t. ex. frågor om stämpelbeläggning av bouppteckningar, helst stora och upptagande många arvingar, förordnande och entledigande av förmyndare, förmyndares övervakande etc., från hovrätterna borttaga en arbetstid, som bättre skulle kunna användas på prövning av inkomna mål. Att privilegiet skall fortfara att lägga beslag på hovrättsavdelningarnas tid och arbetskraft, samtidigt med att man söker genom utomordentliga åtgärder möjliggöra ett avhjälpande av den länge överklagade långsamtheten med måls avgörande i överrätterna, är naturligtvis lika olämpligt som för den skattdragande allmänheten i sin mån betungande.

Två av riddarhusutskottet vid 1907 års adelsmöte berörda frågor synas mig vidare behöva tagas i särskilt övervägande. Den ena sammanhänger med spørsmålet om behövliga övergångsbestämmelser i den lag, varigenom adelns forum privilegiatum skulle komma att upphävas. Tydligt är det ej nog med att i sådant hänseende förordna, att mål, som vid lagens trädande i kraft anhängiggjorts hos hovrätt, också skola slutligen avgöras av hovrätten. Det kan nämligen med ett visst fog göras gällande, att bestämmelse bör givas om vårdnaden av sådana förmynderskap, som på grund av domstolsprivilegiet redan stå under hovrättens inseende. I analogi med det övergångsstadgande, som 1895 års

lagutskott förordade i fråga om privilegiets upphävande för utländske adelsmän, vilka i riket inkommit, skulle vid ett totalt upphävande av adelns forum privilegatum kunna stadgas, att de förmynderskap, i avseende å vilka vårdnaden före privilegiets upphävande blivit av hovrätt utövad, skulle jämväl därefter förbliva under hovrättens inseende, till dess i laga ordning kunde bliva annorlunda förordnat. Ett sådant tillägg skulle för vederbörande hovrätt medföra befogenhet att fortfarande öva inseende över ett hos hovrätten anhängigt förmynderskap, till dess hovrätten förordnat om vårdnadens överflyttande på därför lämplig underrätt.

Den andra frågan avser förbehållet för stärbhusdelägare i adliga stärbhus i stad att till bouppteckning och arvskifte kalla förrättningsmän efter eget val. Och härmed är på det närmaste förbundet spørsmålet om den ställning, omyndig person, tillhörande adeln i Stockholm, skulle komma att intaga till förmyndarkammaren därstädes.

Uppenbart torde vara, att ett totalt upphävande av adelns domstolsprivilegium kan äga rum, utan att intrång behöver göras i adelns rätt att i stad fritt tillkalla boupptecknings- och arvskiftesförrättare. Men då det möjligen kan sättas i fråga, att icke heller i detta hänseende en särskild rättighet bör åt adeln förbehållas, torde frågan tarva närmare belysning.

Adelns ifrågavarande rättighet är, såsom av det föregående framgår, en konsekvens av adelns domstolsprivilegium, och från denna synpunkt kunde det låta säga sig, att rättigheten att i stad fritt kalla ifrågavarande förrättningsmän borde stå och falla med privilegiet. En sådan slutsats är emellertid ohållbar, då många andra omständigheter måste tillerkännas betydelse vid frågans besvarande.

Till att börja med bör icke lämnas ur sikte, att adelns frihet att kalla boupptecknings- och arvskiftesförrättare icke är någon adelns uteslutande rättighet utan tillkommer även många andra. Sådan rätt äger varje stärbhus på landet. Vidare är samma rättighet uttryckligen medgiven delägare i stärbhus efter prästman i stad. Slutligen gäller stadgandet om magistratens rätt att i stad förordna boupptecknings- och arvskiftesmän långt ifrån alla städer. Genom förordningen den 1 maj 1868 bestämdes, att stadgandet i 9 kap. 1 § ärvdabalken att vid uppteckning av egendom, som finnes i bo, lydande under stadsdomstol, eller utgöres av fastighet i stad, borgmästare och råd skola nämna två eller flera redlige män, som egendomen uppteckna och värdera, må, efter Konungens förordnande, upphöra att gälla i avseende å bouppteckning i den stad, varest avgifter för bouppteckningars och arvskiftens förrät-

tande icke vidare tagas i beräkning till bestridande av löner eller andra allmänna utgifter. Därefter skulle stärbhusdelägare vara berättigade att till såväl uppteckning och värdering av egendomen, som ock arvskifte kalla gode män, på sätt som är stadgat om bo, vilket ej lyder under stadsdomstol. Sådant förordnande är av Kungl. Maj:t meddelat i fråga om ett stort antal, särskilt mindre och medelstora städer i riket. När fullständiga stadsprivilegier lämnas en ort, göres alltid förbehåll, att den blivande stadens invånare skola äga att fritt kalla bouppteckningsförrättare.

I fråga om de största städerna tillåter jag mig att beträffande hithörande förhållanden endast erinra om vad som gäller i Stockholm. I huvudstaden har magistraten, såsom i det föregående redan blivit antytt, av ålder haft befattning med upprättande av bouppteckningar i stärbhus, som lydde under stadens jurisdiktion. Denna befattning övergick vid förmyndarkammarens upprättande till denna, och blev såsom varande ett särskilt privilegium bibehållen vid antagande av 1734 års lag, vari magistraternas befogenhet att förordna bouppteckningsmän stadgades i 1 § av 9 kap. ärvdabalken. För bestyret med boets upptecknande och värderande skulle förmyndarkammaren äga att uppbära viss procent av stärbhusets tillgångar eller senare av boets behållning, och denna avgift blev i första rummet använd till avlönande av förmyndarkammarens tjänstemän, varefter överskottet gick till de fattiga. Med tiden har emellertid den sed vunnit insteg, att bestyret med bouppteckningars upprättande i Stockholm i stärbhus, som i detta hänseende lytt under förmyndarkammaren, verkstälts av stärbhuset och icke av förmyndarkammaren, vars befattning med bouppteckningarna inskränkt sig därtill, att vederbörande tjänsteman hos förmyndarkammaren emottagit en genom stärbhusets försorg upprättad s. k. bouppgift samt efter granskning av de i bouppgiften satta värdena, eventuellt med ledning av särskilda av stärbhuset anskaffade värderingsbevis, låtit omskriva bouppgiften till en formlig bouppteckning och sedermera i sin egenskap av tjänsteman hos rådstuvurättens första avdelning inregistrerat den sålunda tillkomna bouppteckningen. Denna sed har genom upprepade bestämmelser fått en i viss mån officiell sanktion. Genom en av överståthållaren och magistraten i Stockholm den 19 december 1856 utfärdad arbetsordning för ämbets- och tjänstemännen vid Stockholms rådstuvurätts första avdelning såsom domstol i vissa mål, som förut tillhört det avskaffade justitiekollegium och förmyndarkammaren gemensamt, bestämdes såsom ett åliggande för den ene av de dåvarande två stärbhusnotarierna att, då någon anmälde sig om bouppteckning, av sökanden emottaga

skriftlig uppgift å stärbhusets dels tillgångar med föreslagna värden därå, dels skulder. I sammanhang därmed förklarades, att, om någon undandrog sig att ingiva sådan förteckning eller att föreslå värden, men likväl begärde bouppteckning, med åtagande att å bouppteckningsstället avlämna bouppteckningen, kunde sådant icke vägras. Samma bestämmelser hava sedermera influtit i en utav överståthållareämbetet och magistraten den 1 november 1907 utfärdad arbetsordning för rådstuvurättens första avdelning vid handläggning av, bland annat, mål och ärenden av nu ifrågavarande beskaffenhet.

Av här lämnade redogörelse för hithörande bestämmelser har jag funnit framgå, att bouppteckningsavgiften i Stockholm icke längre med rätta kan betecknas såsom en skälig ersättning för ett utfört arbete. Klart är nämligen, att stärbhusen, som själva få ombestyra det egentliga arbetet med boupptecknings upprättande, också få gottgöra detta arbete. Bouppteckningsavgiften är därmed till sin karaktär förändrad till att i själva verket utgöra en skatt på stärbhusen i huvudstaden, betydligare i den mån behållningen i boet är större. Att lägga denna skatt på adliga stärbhus, vilka hittills varit därifrån befriade, skulle i min tanke både vara orättvist och utgöra ett verkligt skäl för motstånd emot den tillämnade reformens genomförande. Att ingen avgift behövde krävas av adeln för det obetydliga besvär, förmyndarkammarens tjänstemän enligt praxis och arbetsordning skulle hava med bouppteckningens upprättande, ligger också i öppen dag.

Något olika är frågan om adelns ställning till förmyndarkammaren i övriga hänseenden. Enligt förmyndarkammarens instruktion är dess befattning för närvarande begränsad till vårdnaden av ofrälse myndlingars angelägenheter. Denna begränsning skulle naturligtvis kunna bortfalla genom en enkel ändring av förmyndarkammarens instruktion. Men i övrigt skulle adliga myndlingars införande under förmyndarkammarens befattning kunna medföra konsekvenser, som icke skulle helt och hållet sakna betydelse.

Med bouppteckningsavgifterna jämte ränta därå skola, enligt vad särskilt är stadgat, i första hand bestridas förmyndarkammarens förvaltningskostnader, varefter 250 kronor årligen tillfalla frimurarebarnhuset. Återstoden — i den mån den icke kan erfordras för fyllande av brist i den s. k. garantifonden, vilken har till ändamål att betrygga uppfyllandet av förmyndarkammarens räntegottgörelse å omyndigas samt frånvarande eller okända arvingars insatta kontanta medel (allmänna fonden) och förmyndarkammarens övriga förbindelser ävensom att ersätta vissa förluster vid förvaltningen — skall jämte förmyndarkammarens

övriga behållna inkomster tillfalla allmänna barnhusinrättningen i Stockholm.

Genom ett upphävande av adelns forum privilegium skulle adliga myndlingar till förmyndarkammaren erhålla samma ställning, som redan äges av myndlingar i prästhus eller i stärbhus efter utländska, på riddarhuset icke introducerade adelsmän. Adliga myndlingars införande under förmyndarkammaren, utan att bouppteckningsavgifter erlades för adliga stärbhus, skulle möjligen kunna medföra, att förmyndarkammarens arbetskrafter finge förstärkas. En härav vållad utgift medförde otvivelaktigt minskning i förmyndarkammarens till allmänna barnhusinrättningen utgående överskottsmedel. Om en dylik minskning verkligen vore att befara genom ett upphävande av adelns domstolsprivilegium, skulle naturligtvis kunna göras till föremål för utredning före privilegiets upphävande, och likaså kunde utredas, huru en dylik minskning i allmänna barnhusets inkomster finge ersättas.

För min del finner jag frågan om upphävande av adelns forum privilegium vara så grundligt debatterad både vid riksdagar och adelsmöten, att dess lösande i en av det allmänna rättsmedvetandet fordrad riktning borde, med iakttagande av ovan framhållna synpunkter, utan svårighet kunna genomföras.

I riksdagens omförmälda skrivelse den 16 februari 1911 anfördes följande:

*Riksdagens
skrivelse den
16 februari
1911.*

'Vad angår den av justitieombudsmannen nu väckta sakfrågan, huruvida ifrågavarande på bördens grundade olikhet inför lagen mellan en viss mindre klass av medborgare och samhällets övriga medlemmar bör uppehållas eller icke, torde från riksdagens sida allt vidare ordande därom vara överflödigt. Endast så mycket må i sådant hänseende ytterligare framhållas, att, på sätt justitieombudsmannen påvisat, ifrågavarande för adeln själv såsom det vill synas till sitt värde i och för sig skäligen tvivelaktiga bestämmelser givetvis medföra en viss olägenhet för landets övriga medborgare, särskilt den allmänhet, som jämte adelns medlemmar har att i rikets hovrätter söka sin rätt. Motsatsen mellan en sådan sakernas ordning och vad det allmänna rättsmedvetandet, sådant det i vår tid utvecklats, kräver, synes iögonenfallande.

Beträffande därefter frågan om adelns ställning i omförmälda hänseende efter avskaffande av förevarande privilegium och vad därmed kan sammanhänga, uttalades i det av riksdagen för dess del tidigare antagna lagförslaget i ämnet, att däri avsedda mål och ärenden hädanefter skulle tillhöra de allmänna domstolarna och, med angivet undantag, efter all-

männa rättegångsordningen behandlas. Därav synes med tydlighet framgå, att enligt sagda förslag frälsemännen borde, bortsett från de för förmyndarkammaren i Stockholm gällande särskilda bestämmelser beträffande förvaltningen av de av kammaren omhänderhavda medel, för framtiden träda i väsentligen samma förhållande till denna som till magistraterna i övriga städer, där bouppteckningar skola förrättas av magistratspersoner. Härav påkallas emellertid, på sätt justitieombudsmannen erinrat, tydligen bland annat viss ändring i den av Eders Kungl. Maj:t för förmyndarkammaren utfärdade instruktion, enligt vilken kammaren endast har att utöva vård och inseende över ofrälse omyndigas tillgångar och garantera å dem belöpande avkomst. Även lär, såsom justitieombudsmannen närmare angivit, för så vitt angår samtliga nyss avsedda städer, en undersökning — vilken riksdagen veterligen vid den tidigare behandlingen av den föreliggande frågan icke verkställt — vara erforderlig beträffande vissa stärbhusen efter adelsmän rörande förhållanden. Jämväl torde uttryckliga föreskrifter böra meddelas angående vårdnaden av de förmynderskap, vilka redan omhänderhavas av hovrätt.'

I förevarande ärende hava på grund av Kungl. Maj:ts beslut den 8 november 1912 utlåtanden inhämtats från Svea hovrätt, Göta hovrätt och hovrätten över Skåne och Blekinge. Svea hovrätt har jämte eget utlåtande överlämnat ett, på grund av föreskrift i remissen, från förmyndarkammaren i Stockholm infordrat yttrande. Vid Göta hovrätts utlåtande har fogats en av aktuarien hos hovrätten E. Klinghammer till hovrätten ingiven skrift.

*Svea hovrätts
utlåtande.*

Svea hovrätt har förklarat sig icke hava något att erinra mot syftet i den av riksdagen gjorda framställningen och vidare yttrat följande: 'Vidkommande den i ärendet berörda fråga, huruvida efter avskaffandet av förevarande privilegium den adeln nu tillkommande rätt att även i stad till bouppteckningar och arvskiften kalla förrättningsmän efter eget val fortfarande bör äga bestånd, får hovrätten ansluta sig till den av justitieombudsmannen i hans omförmälta framställning härutinnan uttalade uppfattning och således förorda, att adelns ifrågakomna rätt må fortvara samt att följaktligen skyldighet att erlægga bouppteckningsavgift icke må utsträckas till stärbhus efter adliga personer. Då adliga myndlingar i Stockholm genom upphävandet av adelns rätt till forum privilegiatum torde komma att hänföras under förmyndarkammarens befattning, synes emellertid billigheten kräva att, på sätt förmyndarkammaren i sitt förutberörda yttrande ifrågasatt, föreskrift meddelas därom att av

de frälse omyndigas årsinkomster såsom förvaltningsbidrag till förmyndarkammaren skola utgå belopp, motsvarande vad nu är bestämt eller framdeles kan komma att bestämmas såsom ersättning till gode män eller förmyndarnämnder.'

Göta hovrätt har tillstyrkt riksdagens framställning.

*Göta hovrätts
utlåtande.*

I den av aktuarien Klinghammer till hovrätten ingivna skrift har framhållits, att han, för den händelse bouppteckningar efter frälsemän ej vidare skulle ingivas till hovrätt, komme att gå miste om honom hittills tillkommande provision för försäljning av stämplor till dylika bouppteckningars stämpelbeläggning, samt att han härigenom skulle lida en avsevärd förminskning av sina inkomster av tjänsten.

Med hänvisning härtill har hovrätten tillstyrkt, att ersättning måtte beredas Klinghammer för den löneförlust, som sålunda kunde komma att för honom uppstå.

Hovrätten över Skåne och Blekinge har yttrat följande:

*Hovrättens
över Skåne
och Blekinge
utlåtande.*

'På grund av adelns omförmälda rätt till forum privilegiatum har hovrätten haft att som första domstol behandla i medeltal 55 mål och ärenden under ett vart av åren 1908—1912. Den tid härför årligen åtgått är icke oväsentlig och denna omständighet torde i sin mån hava bidragit till att hovrätten för bortarbetande av uppkommen balans måst under mer än ett år före början av innevarande år arbeta på tre i stället för två divisioner. Av det anförda framgår, att varje åtgärd, som bidrager till skyndsammare avgörande av till hovrätten fullföljda mål och ärenden, är önskvärd, och utan tvivel torde ett upphävande av adelns forum privilegiatum medverka härtill.

Att grundsatsen om allas likhet inför lagen rubbas genom adelns rätt till forum privilegiatum synes hovrätten uppenbart, och vill hovrätten i detta avseende framhålla, att jämväl ofrälse part, som på grund av 8 punkten i 2 § av 8 kap. rättegångsbalken har att till hovrätt instämna frälseman, får två i stället för tre instanser.

På grund av vad sålunda anförts får hovrätten tillstyrka riksdagens ifrågavarande framställning.'

Förmyndarkammarens yttrande innehåller följande:

*Förmyndar-
kammarens
yttrande.*

'Justitieombudsmannens sakliga framställning av den ordning och det sätt, varpå bouppteckningar efter avlidna personer tillkomma i Stockholm, är fullt riktig endast med den anmärkning, att de »rådhusrättens deputerade», som formellt svara för och underskriva bouppteckningarna,

icke i denna sin egenskap äro att betrakta såsom förmyndarkammarens tjänstemän utan såsom rådhusrättens.

Klart och bevisande framhåller justitieombudsmannen vidare, att bouppteckningsavgifterna, på det sätt bouppteckningarna verkställas, ej kunna betraktas såsom en gottgörelse för verkställt arbete utan hava karaktären av en alldeles särskild beskattning, som stärbhusen i Stockholm äro underkastade.

Efter denna framställning yttrar justitieombudsmannen: »att lägga denna skatt på adliga stärbhus, vilka hittills varit därifrån befriade, skulle i min tanke både vara orättvist och utgöra ett verkligt skäl för motstånd emot den tillämnade reformens genomförande.»

Förmyndarkammaren kan för sin del icke biträda denna uppfattning.

Fordrar det allmänna rättsmedvetandet i våra dagar ett upphävande av all på börd grundad olikhet mellan medborgare i fråga om behandling inför domstol av deras rättsärenden, så fordrar väl samma rättsmedvetande i ännu högre grad likhet inför lag ifråga om beskattning, så att icke olika grupper av medborgare skola därav träffas olika.

Men utom från den principiella rättens synpunkt vore det även eljest i detta fall i hög grad orättvist och obilligt, om de adliga stärbhusen, sedan de i judiciellt avseende likställts med ofrälse stärbhus, komme att befrias från förenämnda beskattning.

År 1910 uppgick sammanräknade behållningen i de ofrälse stärbhus i Stockholm, i vilka bouppteckning förrättats, till omkring 84,800,000 kronor, därav erlades i bouppteckningsavgifter något mer än 424,000 kronor.

Samma år utgjorde den sammanlagda behållningen uti de hos kungl. hovrätten inregistrerade, till Stockholm hörande bouppteckningar i frälse stärbhus 6,785,000 kronor, varå, därest det varit fråga om ofrälse stärbhus, i bouppteckningsavgifter skulle hava utgått 33,900 kronor. Detta utgör mer än $\frac{1}{12}$ av förenämnda summa bouppteckningsavgifter i de ofrälse stärbhusen.

Med bouppteckningsavgifterna samt räntan av förmyndarkammarens garantifond jämte några mindre inkomstposter bestridas i första hand icke blott förmyndarkammarens förvaltningskostnader utan även avlöningen till de rådhusrättens tjänstemän, — med undantag av borgmästare och rådman — som hava att handlägga ansökningsärenden rörande bouppteckningar, arv, testamenten och förmynderskap.

Dessa förvaltnings- och avlöningskostnader uppgingo för år 1910 till 101,959 kronor 5 öre.

Återstoden av bouppteckningsavgifterna jämte förmyndarkammarens övriga behållna inkomster skola, försåvitt de ej erfordras för fyllandet av garantifonden till föreskriven storlek, tillfalla allmänna barnhusinrättningen i Stockholm, som under 1910 sålunda erhöll ett belopp av 400,302 kronor 2 öre.

Skulle nu de adliga stärbhusen vara fria från den beskattning, som i form av bouppteckningsavgifter utgår från de ofrälse stärbhusen, skulle detta betyda, att de på de ofrälse stärbhusens bekostnad skulle få icke blott alla sina ansökningsärenden rörande bouppteckningar, arv, testamenten och förmyndarskap handlagda vid rådhusrätten, utan jämväl sina omyndiga barns till många miljoner uppgående förmögenhet vårdad och delvis förvaltd av förmyndarkammaren, som av de omyndigas inkomster för närvarande ej äger taga någon förvaltningsavgift.

Detta synes så mycket obilligare, som förmyndarkammarens garantifond, till större delen bildad av bouppteckningsavgifter från ofrälse bon, vilken har till uppgift att betrygga uppfyllandet av förmyndarkammarens förbindelser ävensom att eventuellt ersätta uppkommande förluster vid förvaltningen, jämväl skulle komma att i detta hänseende svara för de frälse omyndigas därstädes insatta medel eller förvarade värdehandlingar.

Dessutom skulle vid ökning av garantifonden, enligt bestämmelserna i 4 § av förmyndarkammarens instruktion, tillskottet komma att tagas från ifrågavarande avgifter ur de ofrälse boen även för den tillväxt, som kunde föranledas av frälse omyndigas del däruti.

Allt detta synes föga överensstämmande med rättvisa och billighet.

Det förhållande att prästhus och därmed likställda hava rätt att själva tillkalla gode män vid bouppteckningar och sålunda undgå att erlægga bouppteckningsavgift, är intet skäl för att utvidga denna särställning medborgare emellan även till en klass, där förmögenheten är vida större och obilligheten av en sådan särställning därför mera framträdande.

Det torde i detta sammanhang även förtjäna anmärkas, att utländska på riddarhuset ej introducerade adelsmäns bouppteckningar, därest de här skola förrättas, behandlas såsom bouppteckningar efter ofrälse.

Med hänsyn till vad sålunda anförts finner sig förmyndarkammaren icke kunna biträda justitieombudsmannens åsikt, att de frälse stärbhusen, efter avskaffandet av forum privilegium, skulle vara fria från erläggandet av bouppteckningsavgift. En annan sak är, att då den allmänna barnhusinrättningen i Stockholm tillfallande överskottsmedel på senare tid visat sig uppgå till synnerligen avsevärda belopp, en minsk-

ning av bouppteckningsavgifterna i huvudstaden till fromma för både frälse och ofrälse stärbhus måhända skulle kunna vidtagas. Denna fråga torde emellertid fordra särskild utredning.

Skulle emellertid allt detta oaktat de frälse stärbhusen anses böra erhålla den undantagsställning, som justitieombudsmannen förordat, och sålunda bliva befriade från den skatt, som i form av bouppteckningsavgifter utgår från de ofrälse stärbhusen, böra i alla händelser, synes förmyndarkammaren, från de frälse omyndigas årsinkomster såsom förvaltningsbidrag till förmyndarkammaren utgå ett belopp, motsvarande vad nu är eller framdeles kan komma att bestämmas såsom ersättning till gode män eller förmyndarnämnder för granskning av förmyndares förvaltning av omyndigas egendom i det övriga riket. Och borde i så fall stadgandet härom utsträckas jämväl till omyndiga i prästhus med flera stärbhus, som genom rätten att själva tillkalla bouppteckningsmän för närvarande åtnjuta befrielse från sagda bouppteckningsavgifter.

Att de medel och värdehandlingar, som genom rådhusrättens övertagande av frälse förmyndarskap här i staden skulle tillföras förmyndarkammaren, blevo högst betydliga, synes av infordrad uppgift från ordföranden hos gode männen för övervakande av adliga förmyndarskap i Stockholm.

Därför framgår, att under förenämnda år 1910 till sagda gode män inkommit förmyndarerekningar för 158 myndlingar samt att deras sammanräknade inkomster, för vilka granskningsavgift erlagts, utgjort 708,357 kronor 78 öre.

Kapitaliseras dessa inkomster efter 5 procent, skulle myndlingarnas sammanlagda förmögenhet uppgå till cirka 14,100,000 kronor, därav en del naturligtvis utgöres av fast egendom.

Vården och förvaltningen av en så stor förmyndarkammaren på en gång tillförd förmögenhetsstock skulle naturligtvis i hög grad öka dess arbetsbörd och antagligen föranleda till ökning av dess arbetskrafter.

Att redan nu ingå i utredning och förslag därom låter sig emellertid icke göra med till hands stående material. Icke heller synes det vara erforderligt, då i alla händelser medel därtill rikligt finnas uti de från stärbhusen utgående bouppteckningsavgifterna, vare sig de adliga stärbhusen skulle komma att deltaga däri eller ej.

Till sist må erinras, att utrymmet i förmyndarkammarens rum för förvaring av dess fonder och de omyndigas värdehandlingar redan är hårt utnyttjat och ej skulle lämna utrymme för någon större tillökning under de närmaste åren, men då nu förevarande fråga väl icke kan

vara avgjord före 1916, då det nya rådhuset med sina större utrymmen anses bliva färdigt till inflyttning, utgör detta förhållande intet hinder för sakens behandling och avgörande.

Att med frågans avgörande uti ifrågasatt riktning några mindre ändringar i förmyndarkammarens instruktion bliva erforderliga är uppenbart, men förmyndarkammaren anser sig icke nu äga anledning att närmare inlåta sig å denna fråga.

Beträffande de skäl, som tala för upphävande av de bestämmelser, enligt vilka hovrätt har att såsom första instans handlägga vissa mål och ärenden angående frälsemän eller frälsemäns dödsbon, kan jag i all huvudsak inskränka mig till att åberopa vad som anförts i justitieombudsmannens framställning och riksdagens skrivelse. Det måste ovillkorligen anses föråldrat och oberättigat, att ett på börd grundat undantag skall finnas från lagens allmänna stadganden om rätt domstol i dylika frågor. Detta undantag bör så mycket mindre bibehållas, som det icke med fog kan bestridas, att den stadgade avvikelserna från allmän rättegångsordning i någon om också ej vidare väsentlig mån inverkar ofördelaktigt i fråga om andra måls och ärendens fortgång. Att hovrätten i första instans behandlar vissa frågor, stundom ganska omfattande och av invecklad beskaffenhet, måste nämligen föranleda, att hovrättens tid upptages mera, än om den vanliga rättegångsordningen följdes. Särskilt under nuvarande förhållanden, då långsamheten i rättskipningen hos överrätterna är en kännbar och överklagad olägenhet, som man söker utvägar att avhjälpa, förtjänar även denna synpunkt beaktande. Huruvida gällande bestämmelser innebära någon förmån för frälsemännen, är en fråga, på vilken jag icke anser mig böra ingå. Att döma av förhandlingarna vid de tillfällen, då förslag till ändring av dessa bestämmelser förevarit hos frälsemännen, synas bland dem själva åsikterna härom vara delade. Att 1907 års adelsmöte vägrade godkännande av det för mötet framlagda, av samma års riksdag antagna lagförslaget i ämnet, torde också till icke ringa del hava berott därpå, att förslaget avfattning ansågs i vissa hänseenden ej vara tillfredsställande. Även enligt min mening voro de härutinnan framställda anmärkningarna delvis befogade. Då jag nu funnit mig böra återupptaga förevarande lagstiftningsfråga, har jag därför låtit nämnda förslag undergå omarbetning inom justitiedepartementet. Denna har utmynnat i upprättande av ett förslag till *lag om rätt domstol i vissa mål och ärenden angående frälsemän*, och anhåller jag härmed att få för Eders Kungl. Maj:t anmäla detta förslag.

Föredragande
departements-
chefens
yttrande.

Mot det tidigare förslaget anmärktes, att dess övergångsbestämmelser vore ofullständiga. Visserligen var stadgat, att de mål och ärenden, som vid den föreslagna lagens ikraftträdande vore beroende på hovrätts prövning, skulle av hovrätten handläggas och med slut avhjälpas, men däremot lämnades oavgjort, huruvida vårdnaden å förmynderskap, som vid samma tidpunkt utövades på grund av hovrätts förordnande, skulle förbliva hos hovrätten eller överflyttas till den under rätt, som vårdnaden enligt allmänna rättsregler tillkomme. Såsom i justitieombudsmannens framställning omförmäls, har en liknande fråga förelegat, då genom lagen den 29 november 1895 föreskrevs, att hovrätt ej vidare skulle utgöra privilegierat forum för utländska adelsmän, som inkommit i riket. Frågan löstes i nämnda lag så, att förmynderskap, i avseende å vilka vårdnaden före 1895 års utgång blivit av hovrätt utövad, skulle jämväl därefter förbliva under hovrättens inseende, till dess i laga ordning kunde varda annorlunda förordnat. Det synes vara lämpligt, att ett stadgande i samma riktning meddelas även vid upphävande av de återstående bestämmelserna om privilegierat forum. Dock har jag trott mig böra föreslå, att den bestämmelse, som avser möjlighet att till annan domstol överflytta vårdnaden å förmynderskap, som vid den nya lagens ikraftträdande stå under viss hovrätts inseende, avfattas något annorlunda än i 1895 års lag. I den mån fråga kan vara om överflyttning enligt bestämmelserna i 1 § andra stycket av lagen den 18 april 1884 angående tillsyn å förmyndares förvaltning av omyndigs egendom, erfordras ej något stadgande i den nya lagen. Överflyttning i andra fall torde ej lämpligen böra få ske till annan rätt än den under rätt, som vårdnaden enligt allmänna rättsregler tillkommer, och befogenhet att förordna om sådan överflyttning synes knappast böra tilläggas annan myndighet än Kungl. Maj:t. En bestämmelse om rätt för Kungl. Maj:t att besluta överflyttning synes särskilt kunna få betydelse för den händelse att, sedan avvecklingen av de förmynderskap, som nu stå under hovrätternas inseende, under lämplig tid fortgått genom förmynderskaps upphörande, det skulle befinnas ändamålsenligt, att de återstående förmynderskapen av denna beskaffenhet på en gång överföras till vederbörande underrätter och hovrätternas omedelbara befattning med förmyndarvården sålunda upphör.

Tydligt är att, då hovrätterna upphöra att hava tillsyn å förmynderskapen för fräse och med dem likställda omyndiga, vårdnaden därå utanför Stockholm skall tillkomma vederbörande underrätter. En fråga, vars lösning på grundvalen av det tidigare förslaget ansågs oviss, är däremot, huruvida dylika förmynderskap i Stockholm skola lyda under

förmyndarkammaren. Denna har enligt sin instruktion för närvarande endast att taga befattning med förmynderskap för ofrälse myndlingar. Det kan dock icke gärna råda någon tvekan om att genomförande av den föreslagna lagändringen bör få till följd en sådan ändring av förmyndarkammarens instruktion, att de förmynderskap i Stockholm, som enligt hittillsvarande bestämmelser skolat komma under Svea hovrätts tillsyn, för framtiden ställas under förmyndarkammarens. I Stockholm skulle eljest frälse myndlingar, sedan de blivit enligt lag likställda med myndlingar i allmänhet, åtnjuta mindre trygghet än dessa för sina medels bevarande.

Mera ovisst kan svaret bliva, då man härefter står inför det likaledes tidigare framställda spörsmålet, på vilka villkor den nya klassen av förmynderskap skall komma under förmyndarkammarens vårdnad. Det gäller här huvudsakligen att välja mellan två möjligheter.

I fråga om de dödsbon, som höra under förmyndarkammaren, tillgår för närvarande så, att bouppteckning formellt upprättas av deputerade för rådhusrätten, och att härför erlägges en bouppteckningsavgift, som inflyter till förmyndarkammaren. Enligt rådande praxis utföres emellertid så gott som allt arbete för bouppteckningen genom dödsbodelägarnas försorg och på deras bekostnad, och bouppteckningsavgifterna hava därför i all huvudsak karaktären av en skatt. Dessa avgifter äro så rikligt beräknade att, sedan förmyndarkammarens förvaltningskostnader för året blivit bestridda och i händelse av behov avsättning skett till en hos förmyndarkammaren samlad garantifond, avsedd väsentligen till tryggnad av utdelningen å förmyndarmedlen, årligen uppstår ett betydande överskott, som enligt gällande bestämmelser med ett mindre avdrag tillfaller allmänna barnhusinrättningen i Stockholm. Utöver bouppteckningsavgifterna utgår icke från de omyndigas medel någon särskild ersättning till förmyndarkammaren för medlens förvaltning. Om man nu i samband därmed, att förmyndarkammarens vårdnad utsträcker till alla förmynderskap i Stockholm, vill åstadkomma full likställighet mellan dem jämväl i övrigt, kan detta ske på det sätt, att nyssnämnda regler om bouppteckningars förrättande och bouppteckningsavgifters erläggande erhålla tillämpning jämväl beträffande de dödsbon, som hittills varit undantagna. I förmyndarkammarens yttrande har i första rummet tillstyrkts meddelande av en bestämmelse i denna riktning.

En dylik bestämmelse låter emellertid icke förena sig med det tidigare lagförslaget. Enligt detta skulle nämligen ej inskränkning ske i den rätt, som tillkomme arvingar i adliga stärbhus att till förrättande

av bouppteckningar kalla dem de helst därtill ville bruka. För den händelse en liknande uppfattning fortfarande skulle göra sig gällande, har förmyndarkammaren i andra rummet hemställt, att de dödsbon, från vilka bouppteckningsavgifter ej komme att utgå, skulle förklaras pliktiga att såsom årligt förvaltningsbidrag till förmyndarkammaren erlägga ett belopp, motsvarande vad som nu vore eller framdeles kunde komma att bestämmas såsom ersättning till gode män eller förmyndarnämnder för granskning av förmyndares förvaltning av omyndigas egendom i det övriga riket.

Vad den förra möjligheten beträffar, vill jag först erinra därom, att någon full likformighet ej skulle vinnas, även om magistratens befattning med bouppteckningar utsträcktes till de dödsbon, som beröras av den föreslagna ändringen i gällande bestämmelser om forum, således dödsbon efter frälsemän och ledamöter av svenska akademien. Enligt 9 kap. 1 § ärvdabalken må i prästhus arvingar till bouppteckningsförrättande kalla och bruka den de helst själva vilja. Åt detta stadgande, i vilket någon ändring ej tidigare blivit föreslagen och ej heller nu lämpligen torde kunna ifrågasättas, har givits en så vidsträckt tolkning, att enligt detsamma bouppteckningar efter ett ej obetydligt antal personer i Stockholm upprättas genom arvingarnas försorg. Förutom prästerna lär nämligen stadgandet anses gälla samtliga lärare vid de allmänna läroverken och vissa andra läroanstalter samt klockare ävensom deras hustrur. Vidare är genom nådiga brevet den 27 mars 1795 föreskrivet, att stärbhusen efter ofrälse män, hörande till amiralitetsstaten, äga till bouppteckningsmän kalla vilken behörig person de helst åstunda utan att därvid behöva anlita magistratens biträde eller erlägga någon avgift till densamma. Förmynderskap i alla dessa dödsbon stå under förmyndarkammarens omvårdnad, utan att någon bouppteckningsavgift från dem influtit till förmyndarkammaren. Det synes vara såväl av billighetsskäl påkallat som ur andra synpunkter lämpligt, att det samma får gälla beträffande dödsbon efter frälsemän och medlemmar av svenska akademien. De bouppteckningsavgifter, som med förenämnda undantag utgå från stärbhusen i Stockholm, innebära, såsom förhållandena utvecklat sig, en form av beskattning, vilken knappast varit åsyftad med ärvdabalkens stadgande i ämnet och icke gärna kan anses vara byggd på sådana grunder, att en utvidgning av dess tillämpning är önskvärd. Snarare torde utvecklingen böra gå i den riktningen, att dylika pålagor efter hand upphöra och ersättas med avgifter, anpassade efter kostnaderna för förmyndarmedlens förvaltning och de förmåner, som genom denna komma stärbhusen till godo. Om, såsom jag hoppas, det blir möjligt att

inom den närmare framtiden fullfölja arbetet för revision av de allmänna stadgandena om tillsyn å förmyndares förvaltning, kan det måhända befinnas lämpligt att i detta sammanhang upptaga även frågan om ändring i berörda avseende av bestämmelserna om förmyndarkammaren.

Bibehållande av det äldre förslaget föreskrift, att arvingar i adliga stärbhus fortfarande skola äga själva tillkalla bouppteckningsförrättare, behöver emellertid icke innebära, att de förmynderskap, om vilkas ställande under förmyndarkammarens tillsyn det nu är fråga, skola vara fria från all avgift till förmyndarkammaren. Redan av vad jag nyss yttrat framgår, att jag, under förutsättning av stärbhusens frihet från bouppteckningsavgift, anser en årlig förvaltningsavgift böra utgå av förmyndarmedlen. Jag instämmer alltså i den mening, förmyndarkammaren under samma förutsättning uttalat. Huruvida denna avgift, såsom förmyndarkammaren föreslagit, utan vidare bör bestämmas att utgå efter samma grunder som det i allmänhet stadgade arvodet till gode män för tillsyn å förmyndares förvaltning, kan mera vara föremål för tvekan. Ersättningen avser ju i de båda fallen arbete av ganska olika beskaffenhet, i ena fallet endast tillsyn å förmyndares förvaltning, i andra fallet utövande av den större delen av förvaltningen i förening med tillsyn å den förvaltning, som även i detta fall tillkommer förmyndaren. Under alla förhållanden torde avgiften för de nytillkomna förmynderskapen böra sättas till sådant belopp, att det täcker den förhöjning av förmyndarkammarens förvaltningskostnad, som kan föranledas genom övertagande av tillsynen å desamma. Om de förmynderskap, i avseende å vilka vårdnaden nu åligger Svea hovrätt, bibehållas under hovrättens vårdnad, kommer emellertid en mera avsevärd förökning av förmyndarkammarens arbetsbörd endast småningom att framträda. Det torde knappast böra fordras, att från den nya klassen av förmyndarmedel skall utgå någon särskild ersättning för den förmånen, att desamma omedelbart erhålla delaktighet i förmyndarkammarens garantifond med dess nuvarande belopp. Till den förökning av fonden, som främdeles blir erforderlig för att bibehålla den i instruktionen stadgade proportionen mellan fonden och förmyndarmedlen, lära däremot jämväl ifrågakvarande förmyndarmedel böra bidra, och hänsyn härtill får tagas vid beräkning av de årliga avgifternas belopp. Att närmare bestämma villkoren för förmyndarkammarens övertagande av nämnda förmyndarmedel torde emellertid vara en administrativ fråga, som det icke synes vara lämpligt upptaga till avgörande, förrän det visar sig, om den nu förevarande lagändringen kommer till stånd. Till samma tidpunkt synes även kunna anstå med behandling av det närliggande, likaledes av för-

myndarkammaren i dess yttrande berörda spörsmålet, huruvida icke förvaltningsbidrag böra utgå jämväl från omyndiga i prästhus och andra stärbhus, vilka redan hava sina förmyndarmedel ställda under förmyndarkammarens omvårdnad men genom rätten att själva kalla bouppteckningsmän åtnjuta frihet från bouppteckningsavgift.

Förbehållet om arvingars rätt att själva ombesörja bouppteckningars uppgörande äger, utom för Stockholm, betydelse för de andra städer, där man fortfarande har att tillämpa ärvdabalkens stadgande, att vid uppteckning av egendom, som finnes i bo, lydande under stadsdomstol, eller utgöres av fastighet i stad, borgmästare och råd skola nämna två eller flera redlige män, som egendomen uppteckna och värdera, ett stadgande, från vilket emellertid på grund av förordningen den 1 maj 1868 undantag gjorts för ett flertal städer. Någon anledning att i de återstående städerna utsträcka magistratens bouppteckningsbefogenhet till dödsbon efter frälsemän och med dem likställda kan icke gärna anses föreligga. Ej heller synes tillämpningen av nämnda förbehåll i dessa städer kunna medföra några svårigheter eller eljest utöva någon inverkan, varom särskild utredning skulle vara behövlig. Tillsyn å förmyndarmedlens förvaltning kommer att utövas av gode männen i vederbörande städer mot arvode enligt allmänna bestämmelser.

Utöver vad förut berörts har det äldre förslaget underkastats en del ändringar, vilka emellertid, såsom endast redaktionella, icke torde erfordra någon förklaring.

Jämte vissa ändringar i instruktionen för förmyndarkammaren erfordras i sammanhang med den föreslagna lagändringen jämkning i en del andra bestämmelser av administrativ natur.

I sådant avseende må erinras om att genom nådigt brev den 6 augusti 1818 föreskrivits, att då frälsemans egendom avträdes till konkurs eller till myndiga år kommen frälseman ställes under förmyndare, hovrätten bör låta därom genast underrätta riddarhusdirektionen. Denna föreskrift meddelades för underlättande av tillsyn därå, att frälseman icke skulle få utöva representationsrätt vid riksdagarna, ehuru han av dylik anledning vore obehörig därtill. Efter ståndsrepresentationens upphörande ligger stadgandets betydelse däri, att enligt § 9 i riddarhusordningen den 22 juni 1866 frälseman är utesluten från rättighet att deltaga i adelsmöte, om han är ställd under förmyndare eller befinner sig i konkurs. Då genom konkurslagen den 18 september 1862 handläggningen av frälsemans konkurs flyttades från hovrätt till underrätt, föranledde detta icke någon ändring i 1818 års brev, men det anses dock, att den genom samma brev stadgade skyldigheten för hovrätt att

underrätta riddarhusdirektionen om frälsemans konkurs numera åligger underrätten eller domaren. För undanröjande av all tvekan därom att 1818 års brev fortfarande skall äga tillämpning med den förändring, som följer av de ändrade bestämmelserna om forum, synes det vara lämpligt att, om nu jämväl ärenden angående frälsemans omyndigförklaring överföras till underrätt, en uttrycklig föreskrift gives om skyldighet för underrätten eller domaren att lämna riddarhusdirektionen berörda meddelanden. I sammanhang härmed torde även böra stadgas skyldighet för hovrätt eller vederbörande föredragande i högsta domstolen att, då sådant ärende på grund av besvär kommit under högre rätts prövning, giva riddarhusdirektionen meddelande om rättens beslut.

Även bör förordningen den 18 februari 1846 om uppgifter till domstolarna angående timade dödsfall undergå sådan ändring, att de i förordningens § 3 meddelade föreskrifterna i avseende å dödsfall av personer, som hört till frälseståndet, upphävas samt bestämmelserna om förteckningar å dödsfall av ofrälse personer erhålla tillämpning jämväl i fråga om avlidna frälsemän.

Såsom jag redan nämnt har beträffande Göta hovrätt väckts fråga om ersättning till aktuarien därstädes för den minskning i stämpelprovision han kommer att lida därigenom, att enligt förslaget vissa handlingar rörande frälsemäns med fleras dödsbon ej vidare skola ingivas till hovrätt och där stämpelbeläggas. En liknande fråga uppstår i avseende å aktuarien i Svea hovrätt och sekreteraren i hovrätten över Skåne och Blekinge. Jag anhåller att framdeles få underställa Eders Kungl. Maj:t förslag till de åtgärder, som härav kunna vara påkallade.»

Föredragande departementschefen uppläste härefter förenämnda förslag till lag om rätt domstol i vissa mål och ärenden angående frälsemän, vilket förslag var av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar, samt hemställde att för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål lagrådets utlåtande över förslaget måtte inhämtas genom utdrag av protokollet.

I denna hemställan instämde statsrådets övriga ledamöter;

och täcktes Hans Maj:t Konungen därtill lämna bifall.

Ur protokollet

N. Beite.

Förslag

till

Lag

om rätt domstol i vissa mål och ärenden angående frälsemän.

Härigenom förordnas som följer:

Vad i 8 kap. 2 § 8 rättegångsbalken är stadgat därom, att hovrätten äger döma över tvister om arv efter frälsemän, deras förordning vid dödstimman om deras egendom samt förmynderskap för deras barn och arvingar, som frälse äro, så ock vad § 6 i ridderskapets och adelns privilegier den 16 oktober 1723 föreskriver därom, att där några av adel hava tvister sig emellan om arvskiften eller förmynderskap, det skall ske inför hovrätten, varder härmed upphävt; skolande förty om rätt domstol i dylikt mål eller ärende härefter gälla vad i allmänhet är stadgat. I följd härav skall vad i de för Svenska akademien den 20 mars 1786 givna privilegier bestämmes därom, att bemälda akademis ofrälse ledamöter njuta uti rättegångar i anseende till domstolar lika förmåner som adeln, vara utan verkan i mål och ärenden, som ovan sägs.

Genom denna lag sker ej inskränkning i den rätt, som tillkommer delägare i dödsbo efter frälseman eller efter ofrälse ledamot i Svenska akademien att till boupptecknings och arvskiftes förrättande kalla den han vill.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1917. Dock skall, där mål eller ärende, som ovan är sagt, nämnda dag är vid hovrätt anhängigt, hovrätten meddela slutligt yttrande däri. I avseende å förmynderskap, som samma dag står under hovrätts vårdnad, åligge vårdnaden fortfarande hovrätt, där ej Konungen finner skäl förordna om vårdnadens överflyttning till den underrätt, under vilken förmynderskapet enligt allmänna bestämmelser bör lyda.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd måndagen den
27 september 1915.*

Närvaraude:

Justitieråden BERGMAN,
SJÖGREN,
Regeringsrådet PALMGREN,
Justitierådet DYBERG.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 2 juli 1915, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättat förslag till *lag om rätt domstol i vissa mål och ärenden angående frälsemän*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av byråchefen för lagärenden Herman Falk.

Lagrådet yttrade:

Enligt vad av departementschefens yttrande till statsrådsprotokollet framgår, är det avsett, att i sammanhang därmed, att förmyndarskap för frälse omyndiga upphör att stå under hovrätts vårdnad, förmyndarkammarens i Stockholm uppgift skall utvidgas, så att det skall åligga förmyndarkammaren att utöva enahanda vård och inseende över egendom, tillhörig frälse omyndiga, som nu tillkommer densamma beträffande ofrälse omyndigas egendom. En dylik ändring i nu gällande bestämmelser om förmyndarskap synes dock vara av beskaffenhet, att föreskrift därom bör intagas i den föreslagna lagen.

Ehuru intet därom säges i departementschefens yttrande, är det givetvis meningen, att vad sålunda skall gälla rörande förmyndarkam-

marens befattning med frälse omyndigas tillhörigheter även skall tillämpas i fråga om vård och inseende över egendom, tillhörig frånvarande eller okänd arvinge, för vilken hovrätt hittills skolat förordna god man, ävensom att vad i sista stycket av förslaget stadgas om förmynderskap, som vid tiden för lagens trädande i kraft står under hovrätts vårdnad, även skall gälla i fråga om godmanskap för frånvarande eller okänd arvinge. För tydlighetens skull synes åtminstone nämnda stadgande i sista stycket av förslaget böra utvidgas att uttryckligen omfatta jämväl dylika godmanskap.

Slutligen vill lagrådet erinra, att då hovrätterna helt upphöra att hava vårdnaden av de med förslaget avsedda förmynderskap och godmanskap, upphör tillämpligheten av vissa stadganden i lagen den 18 april 1884 angående tillsyn å förmyndares förvaltning av omyndigs egendom. Det torde därför kunna ifrågasättas, huruvida icke dessa stadganden redan i detta sammanhang böra upphävas, naturligtvis med den modifikation, som följer av föreskriften i sista stycket av förslaget, enligt vilken hittills varande bestämmelser skola tillämpas i avseende å de förmynderskap, som tills vidare skola förbliva under hovrätts vårdnad.

Ur protokollet

Erik Ölander.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 5 november 1915.*

Närvarande:

Hans excellens^h herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden HASSELROT,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Hasselrot anmälde, efter gemensam beredning med chefen för civildepartementet, lagrådets utlåtande över det genom Kungl. Maj:ts beslut den 2 juli 1915 till lagrådet remitterade förslaget till lag om rätt domstol i vissa mål och ärenden angående frälsemän.

Efter att hava redogjort för utlåtandets innehåll anförde föredragande departementschefen följande.

»Huruvida särskild bestämmelse i lag erfordras för att till förmyndarskap för frälse omyndiga utsträcka den befattning med förmyndarskap, som tillkommer förmyndarkammaren i Stockholm, kan vara föremål för olika meningar. Den författning, genom vilken förmyndarkammarens uppgift för närvarande är bestämd, nämligen instruktionen för förmyndarkammaren den 21 juni 1907, har liksom alla tidigare stadganden i samma ämne utfärdats utan riksdagens medverkan. Även må erinras

om att, sedan på grund av lagen den 29 november 1895 hovrätt upphört att i förmyndarskapsärenden vara forum för utländska adelsmän, de förmyndarskap, som till följd härav kommit att lyda under Stockholms rådhusrätt, jämväl stått under förmyndarkammarens vård och inseende, utan att särskild föreskrift därom i lag meddelats. Någon ändring av förmyndarkammarens instruktion var ej i detta sammanhang behöfelig. Den nu ifrågakvarande utvidgningen av förmyndarkammarens verksamhet till förmyndarskap för frälse omyndiga i Stockholm måste däremot föranleda en mindre jämkning i instruktionen; men det vill synas, att för densamma icke skulle erfordras stöd av andra lagbestämmelser än de i förslaget innefattade stadganden, enligt vilka dylika förmyndarskap för framtiden skola lyda under Stockholms rådhusrätt. Då emellertid skäl kunna anföras även för lagrådets uppfattning, att föreskrift om nämnda utvidgning av förmyndarkammarens befogenhet bör införas i den föreslagna lagen, har jag ansett det vara lämpligt att gå denna uppfattning till mötes.

Givetvis är det åsyftat, att vad som enligt förslaget skall gälla angående förmyndarskap även skall äga tillämpning i fråga om de av lagrådet omnämnda godmanskap för frånvarande eller okänd arvinge. Ett förtydligande av förslaget i detta hänseende synes lämpligen kunna vidtagas. Emellertid torde bestämmelser om dylika godmanskap icke förut i lag finnas annat än såvitt angår godmanskap för frånvarande arvinge, och även stadgandet i den föreslagna lagen synes därför böra begränsas till godmanskap av sistnämnda slag. Att samma stadgande skall tillämpas beträffande godmanskap för okända arvingar och jämväl i fråga om godmanskap, som för omyndig anordnas av särskild anledning, t. ex. stridiga intressen mellan honom och förmyndaren i visst rättsärende, kan icke bliva föremål för någon tvekan.

De i lagen den 18 april 1884 innefattade bestämmelser, vilkas upphävande lagrådet ifrågasatt, skola, såsom lagrådet även omnämnt, fortfarande äga tillämpning i avseende å de förmyndarskap och godmanskap, som tillsvidare skola förbliva under hovrätts vårdnad. Sannolikt kommer därför ganska lång tid att förflyta, innan tillämpningen av dessa bestämmelser upphör, och man torde kunna hysa förhoppning, att det inledda arbetet för revision av nämnda lag i dess helhet dessförinnan blivit fullbordat. Vid sådant förhållande finner jag icke anledning att nu föreslå någon ändring i sagda lag.

Utöver de ändringar, för vilka jag nu redogjort, har det ansetts lämpligt att i förslaget vidtaga några mindre, redaktionella jämkningar.»

Föredraganden uppläste härefter ett enligt angivna grunder jämkat

förslag till lag om rätt domstol i vissa mål och ärenden angående frälsemän.

Vidare erinrade föredraganden därom, att enligt § 114 regeringsformen ridderskapets och adelns samtycke till lagförslaget erfordras samt att Kungl. Maj:t den 20 nästlidna oktober påbjudit urtima adelsmöte för behandling av bland annat nämnda förslag; och hemställde föredraganden, att Kungl. Maj:t ville genom nådig skrivelse inhämta ridderskapets och adelns yttrande, huruvida ridderskapet och adeln godkänner ifrågasvarande lagförslag.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle nådig skrivelse av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar avlätas till ridderskapet och adeln.

Ur protokollet

Israel Myrberg.

Bilaga.

Kungl. Maj:ts nådiga skrivelse till ridderskapet och adeln med förslag till lag om rätt domstol i vissa mål och ärenden angående frälsemän; given Stockholms slott den 5 november 1915.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 114 regeringsformen, inhämta ridderskapets och adelns yttrande, huruvida ridderskapet och adeln godkänner härvid fogade förslag till lag om rätt domstol i vissa mål och ärenden angående frälsemän.

Kungl. Maj:t förbliver ridderskapet och adeln med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Berndt Hasselrot.

Förslag

till

Lag

om rätt domstol i vissa mål och ärenden angående frälsemän.

Häri genom förordnas som följer:

Vad i 8 kap. 2 § 8 rättegångsbalken är stadgat därom, att hovrätten äger döma över tvister om arv efter frälsemän, deras förordning vid dödstimman om deras egendom samt förmynderskap för deras barn och arvingar, som frälse äro, så ock vad i § 6 av ridderskapets och adelns privilegier den 16 oktober 1723 föreskrives därom, att där några av adel hava tvister sig emellan om arvskiften eller förmynderskap, det skall ske inför hovrätten, varder härmed upphävt; skolandet förty om rätt domstol i dylikt mål eller ärende härefter gälla vad i allmänhet är stadgat. I följd härav skall vad i de för Svenska akademien den 20 mars 1786 givna privilegier bestämmes därom, att bemälda akademis ofrälse ledamöter njuta uti rättegångar i anseende till domstolar lika förmåner som adeln, vara utan verkan i mål och ärenden, som ovan sägs.

Vad i första stycket stadgas om förmynderskap gälle ock angående godmanskap för frånvarande arvinge efter frälseman eller efter ofrälse ledamot i Svenska akademien.

Genom denna lag sker ej inskränkning i den rätt, som tillkommer delägare i dödsbo efter frälseman eller efter ofrälse ledamot i Svenska akademien att till boupptecknings och arvskiftes förrättande kalla den han vill.

I fråga om förmynderskap eller godmanskap, som på grund av vad ovan stadgas skall lyda under Stockholms rådhusrätt, tillkomme förmyndarkammaren i Stockholm samma vård och inseende som beträffande annat under nämnda rätt lydande förmynderskap eller godmanskap.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1917. Dock skall, där mål eller ärende, som ovan är sagt, nämnda dag är vid hovrätt anhängigt, hovrätten meddela slutligt yttrande däri. I avseende å förmynderskap eller godmanskap för frånvarande arvinge, vilket samma dag står under hovrätts vårdnad, skola hittills gällande bestämmelser fortfarande tillämpas, där ej Konungen finner skäl förordna om vårdnadens överflyttning till den underrätt, under vilken förmynderskapet eller godmanskapet enligt allmänna bestämmelser bör lyda.

TILL KONUNGEN.

Sedan Eders Kungl. Maj:t genom öppet brev den 20 oktober 1915 kallat ridderskapet och adeln att sammanträda till urtima adelsmöte den 23 november 1915, har Eders Kungl. Maj:t genom nådig skrivelse den 5 november 1915, jämlikt § 114 regeringsformen, begärt ridderskapet och adelns yttrande, huruvida ridderskapet och adeln godkände ett vid nådiga skrivelsen fogat förslag till lag om rätt domstol i vissa mål och ärenden angående frälsemän.

Nämnda lagförslag är av följande lydelse:

“Lag**om rätt domstol i vissa mål och ärenden angående frälsemän.**

Häri genom förordnas som följer:

Vad i 8 kapitel 2 § 8 rättegångsbalken är stadgat därom, att hovrätten äger döma över tvister om arv efter frälsemän, deras förordning vid dödstimman om deras egendom samt förmynderskap för deras barn och arvingar, som frälse äro, så ock vad i § 6 av ridderskapets och adelns privilegier den 16 oktober 1723 föreskrives därom, att där några av adel hava tvister sig emellan om arvskiften eller förmynderskap, det skall ske inför hovrätten, varder härmed upphävt; skolande förty om rätt domstol i dylikt mål eller ärende härefter gälla vad i allmänhet är stadgat. I följd härav skall vad i de för Svenska akademien den 20 mars 1786 givna privilegier bestämmes därom, att bemälda akademis ofrälse ledamöter njuta uti rättegångar i anseende till domstolar lika förmåner som adeln, vara utan verkan i mål och ärenden, som ovan sägs.

Vad i första stycket stadgas om förmynderskap gälle ock angående godmanskap för frånvarande arvinge efter frälseman eller efter ofrälse ledamot i svenska akademien.

Genom denna lag sker ej inskränkning i den rätt, som tillkommer delägare i dödsbo efter frälseman eller efter ofrälse ledamot i Svenska akademien att till boupptecknings och arvskiftes förrättande kalla den han vill.

I fråga om förmynderskap eller godmanskap, som på grund av vad ovan stadgas skall lyda under Stockholms rådhusrätt, tillkomme förmyndarkammaren i Stockholm samma vård och inseende som beträffande annat under nämnda rätt lydande förmynderskap eller godmanskap.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1917. Dock skall, där mål eller ärende, som ovan är sagt, nämnda dag är vid hovrätt anhängigt, hovrätten meddela slutligt yttrande däri. I avseende å förmynderskap eller godmanskap för frånvarande arvinge, vilket samma dag står under hovrätts vårdnad, skola hittills gällande bestämmelser fortfarande tillämpas, där ej Konungen finner skäl förordna om vårdnadens överflyttning till den underrätt, under vilken förmynderskapet eller godmanskapet enligt allmänna bestämmelser bör lyda.»

Såsom av motiveringen till det nu framlagda förslaget framgår, hava de flesta av de invändningar, som mot ett föregående förslag i ämnet framstälts inom ridderskapet och adeln, blivit beaktade och genom ändrad avfattning av lagtexten undanröjda. Visserligen kvarstår den betänkligheten, att genom förmynderskapens överflyttande till härads- och rådstuvurätter i stället för hovrätt, myndlingarnas intressen i vissa fall kunna anses mindre väl tillgodosedda än som nu är fallét, särdeles beträffande prövningen av frågor om fastighets försäljning eller inteckning, där otvivelaktigt hovrättens prövning förutsätter en grundligare och mera tillfredsställande utredning än som ofta vid underrätt åstadkommes. Det kunde därför ifrågasättas, huruvida ej forum privilegiatum borde i förmynderskapsmål bibehållas, intill dess en ny allmän lagstiftning, som bättre tillgodoser behovet av kontroll i allmänhet, kommer till stånd, och att förty föreliggande förslag avslöges i vad angår förmynderskap. Denna lösning torde emellertid stöta på vissa praktiska svårigheter och skulle ju dessutom innebära, att den länge debatterade frågan om forum privilegiatum fortfarande skulle komma att stå till en del oavgjord. Ridderskapet och adeln har därför icke velat på grund av dessa betänkligheter avslå det föreliggande förslaget.

Ridderskapet och adeln hade visserligen önskat att få frågan om de återstående privilegiernas upphävande behandlad i ett vidsträcktare sammanhang, än vartill de nu föreliggande förslagen omedelbart giva anledning. Det hade nämligen, enligt ridderskapet och adelns åsikt, varit önskvärt, att då vid detta adelsmöte fråga förelegat om avstående

från ridderskapet och adelns sida av dess hittills åtnjutna privilegier i två punkter, i samband därmed kunnat företagas ett tillfredsställande ordnande i vissa andra hänseenden av ridderskapet och adelns ställning såsom en av den offentliga rätten fortfarande erkänd korporation. Ridderhusordningens föreskrift om vad som får förekomma vid urtima adelsmöte har dock lagt hinder i vägen för ett initiativ från ridderskapet och adelns sida i dylik riktning.

Genom ridderhusdirektionens försorg kommer emellertid förslag i de hänseenden ridderskapet och adeln åsyftar, såvitt över huvud taget ett initiativ från ridderskapet och adelns sida bör ifrågakomma, att inom den närmaste tiden utarbetas och föreläggas ridderskapet och adeln. Under förutsättning av ridderskapet och adelns bifall till vad sålunda kommer att föreslås torde i varje fall en tillfredsställande lösning av de sålunda åsyftade frågorna inom den närmaste tiden kunna vinnas. Vid sådana förhållanden har ridderskapet och adeln, som ingalunda förbisett, att även frågan om bifall till Eders Kungl. Maj:ts förslag skulle kunnat anstå till ett senare tillfälle, men som tillika ansett det vara nödigt att ridderskapet och adeln genom ett positivt beslut möjliggör för direktionen att vidtaga de åtgärder, som kunna i nämnda avseenden erfordras, funnit riktigast godkänna Eders Kungl. Maj:ts förslag.

Vid föregående behandling av frågan om upphävande av forum privilegiatum har anmärkts, att genom bifall till förslaget skulle bortfalla den avsevärda förmån, som måste anses ligga däri, att bouppteckningar efter frälsemän under nuvarande förhållanden äro vid förefallande behov lätt tillgängliga. Eders Kungl. Maj:ts nu förevarande förslag undanröjer icke denna olägenhet. Emellertid framgår av motiveringen till lagförslaget, att, om ridderskapet och adeln godkänner detsamma, Eders Kungl. Maj:t vid lagens utfärdande kommer att meddela uttryckliga föreskrifter dels i fråga om den redan förefintliga, ehuru ofta förbisedda skyldigheten för underrätt eller domare att lämna ridderhusdirektionen meddelande om frälsemans konkurs, dels ock om skyldighet för underrätten eller domaren att lämna direktionen meddelande om frälsemans omyndigförklarande ävensom för hovrätt eller vederbörande föredragande i högsta domstolen att, då sådant ärende på grund av besvär kommit under högre rätts prövning, giva direktionen meddelande om rättens beslut. Ridderskapet och adeln anser sig i detta sammanhang böra uttala den önskan, att Eders Kungl. Maj:t tillika skall vilja föreskriva, att det skall åligga vederbörande underrätt eller domare att, då bouppteckning efter frälse person vid rätten inregistreras, därom giva ridderhusdirektionen meddelande. Över sistnämnda meddelanden torde

då direktionen låta, liksom redan sker beträffande inkommande under rättelser i förstnämnda hänseenden, å riddarhuskansliet föra en särskild förteckning, uti vilken sedermera vid förefallande behov upplysning med lätthet kan vinnas, var viss bouppteckning finnes tillgänglig. Härigenom synes uti berörda hänseenden den väsentligaste olägenheten av nu ifrågasvarande förändring bliva undanröjd.

På grund av vad sålunda anförts har ridderskapet och adeln för sin del godkänt det förslag till lag om rätt domstol i vissa mål och ärenden angående fräsemän, som av Eders Kungl. Maj:t till ridderskapet och adeln överlämnats.

Stockholm den 20 december 1915.

Underdånigst

på ridderskapet och adelns vägnar

FREDRIK VON ROSEN.

F. W. O. Leuhusen.

*Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
fredagen den 21 januari 1916.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern **HAMMARSKJÖLD**,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **WALLENBERG**,
Statsråden **HASSELROT**,
friherre **BECK-FRIIS**.
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet **Hasselrot** anmälde ridderskapets och adelns skrivelse den 20 december 1915, vari tillkännagivits, att ridderskapet och adeln godkänt det förslag till lag om rätt domstol i vissa mål och ärenden angående frälsemän, över vilket enligt Kungl. Maj:ts beslut den 5 november 1915 ridderskapets och adelns yttrande inhämtats.

I sammanhang härmed erinrade departementschefen därom att, såsom han framhållit till statsrådsprotokollet för den 2 juli 1915, åtgärder kunde böra vidtagas för beredande av ersättning till vissa tjänstemän i hovrätterna för den minskning i stämpelprovision, som de komma att lida därigenom att enligt nämnda lagförslag vissa handlingar rörande frälsemäns med fleras dödsbon ej vidare skola ingivas till hovrätt och där stämpelbeläggas; och anhöll departementschefen att få under den närmaste framtiden ånyo anmäla denna fråga inför Kungl. Maj:t.

Departementschefen hemställde härefter, att förevarande lagförslag måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen förordna, att till riksdagen skulle avlätas proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet

Israel Myrberg.